

записів або перегляду відеофільмів; хороших композицій сучасних українських авторів, що сприятиме оптимізації навчального процесу завдяки впровадженню новітніх композиторських технологій в класі хорового диригування.

Таким чином, за короткий проміжок часу студенти мають можливість ознайомитися з великою кількістю хороших партитур, вивчити прийоми хорового письма, сформувати досвід інтерпретації творів великих форм, українських народних пісень різних жанрів. Крім того, на всіх групових заняттях узагальнюються дії, необхідні студентам при самостійній роботі над хоровою партитурою. Ці дії включають: вироблення мети і програми діяльності; визначення шляхів розв'язання завдання; виконання завдання; контроль за ходом виконання завдання. Тут і предмет пізнання, який виступає у вигляді конкретного знання, яке одержується в ході пошуку розв'язання задачі, і предмет самокерування власною пізнавальною діяльністю, координуючий і контролюючий її хід.

Групова форма навчальної діяльності при вивченні хорового диригування значно інтенсифікує заняття за рахунок створення умов для застосування на уроках різних методів навчання і насичення його різноманітними видами навчальної діяльності. Вона дозволяє створити найбільш сприятливі умови для постановки і виконання завдань проблемно-пошукового характеру і більш раціонально використати край обмежений час аудиторних занять при поясненні теоретичного матеріалу та повідомленні відомостей настановного характеру. Колективні заняття можуть знайти широке та різноманітне застосування при здійсненні контролю, оскільки створюються умови для проведення взаємоконтролю та взаємоперевірки, які є засобом активізації пізнавального інтересу та формування загальнопедагогічних умінь майбутніх вчителів музики.

Все вище сказане свідчить про те, що групові форми організації навчальної діяльності студентів при вивченні хорового диригування можуть виконувати найрізноманітніші функції, діапазон яких є достатньо широким. Вони застосовуються при засвоєнні усіх компонентів змісту курсу хорового диригування – розвиток музичного мислення, формування мануальної техніки та навичок репетиційної роботи з хором.

На факультетах культури і мистецтв класичних університетів широко застосовується індивідуальна форма навчання з хорового диригування як така, що при всій багатоваріантності зовнішніх проявів, усталено ґрунтується на загальних психолого-педагогічних принципах, які екстраполюються на розкриття творчого потенціалу студента та формування його як учителя-хормейстера, у педагогічних діях якого повинні виявлятися основні професійно значущі та інтелектуально-естетичні властивості його особистості. Але, як згадувалося вище, всебічний розвиток студентів стає дійсно плідним тільки в умовах застосування різноманітних форм навчання, серед яких саме групові заняття (не в значенні група – курс) в ході опанування предмету хорового диригування, створені за змістовно-диференціальною прогресивною системою, вбачаються цікавими з точки зору актуальності та детермінованості сучасними вимогами до вищої музично – педагогічної освіти.

Література

1. *Васильєва Т.В., Бурлака Я.І.* Сполучення групових та індивідуальних форм навчальної діяльності студентів. – К.: КГПП, 1988. – 100 с.
2. *Дьяченко В.К.* Сотрудничество в обучении. О коллективном способе учебной работы: Кн. для учителя. М.: Просвещение, 1991. – 192 с.
3. *Кларин М.В.* Педагогическая технология в учебном процессе. – М.: Знание, 1989. – 80 с.
4. *Маргуліс Є.Д.* Колективна діяльність учнів. Проблеми навчання. К.: Вища школа, 1990. – 135 с.
5. *Николаи Г.* Дидактическое обоснование исполнительской подготовки будущих учителей музыки. Автореф. дис... канд. пед. наук. – К., 1992. – 20 с.
6. *Ольхов К.А.* Вопросы теории дирижерской техники и обучения хоровых дирижеров. – Л.: Музыка, 1979. – 200 с.

УДК 371.13.036:373.3.001:[73/74]

Павлюк Р.О.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ

В статье рассматриваются современные теоретико-методические подходы к подготовке будущих учителей младших классов к художественно-эстетическому воспитанию школьников. Автор анализирует понятие «художественно-эстетическое воспитание» и раскрывает возможности приобретения опыта студентов в художественно-педагогической деятельности.

Ключевые слова: художественно-эстетическое воспитание, профессиональная подготовка, художественно-педагогическая подготовка.

Модернізація системи освіти спонукає до глибоких соціальних, духовних і економічних зрушень. Національною концепцією виховання дітей і молоді визначено, що становлення державності, інтеграція в європейське і світове співтовариство передбачають орієнтацію на особистість, націю, пріоритети духовної культури. У зв'язку з цим набуття молодим поколінням соціального досвіду буття людини з розвинутою духовністю, високою моральною, естетичною культурою передбачає оволодіння цінностями світового і народного мистецтва, а розвиток чуття прекрасного, здатності розуміти і цінити твори мистецтва розглядається як одне із завдань національної системи освіти.

Сучасні дослідження в галузі мистецької освіти підтверджують традиційну роль мистецтва як засобу виховання. Проте у теорії педагогіки і практиці виховання ще недостатньо вивчені та не повною мірою використовуються механізми впливу на особистість учня, форми і методи спрямування учнівської молоді на сприймання художніх цінностей, духовної і моральної краси світу. Досить часто надто прямолінійно трактуються складні проблеми спілкування з мистецтвом, осмислення і засвоєння глибокого характеру художньо-образної інформації, а, відтак, професійного спрямування майбутніх учителів початкових класів та підготовки їх до художньо-естетичного виховання школярів.

Практична реалізація означених завдань зумовлена професійною діяльністю вчителя, здатного вільно орієнтуватись у соціальних і природних умовах, розуміти особливості розвитку культури, оволодівати різноманітною науковою інформацією, постійно підвищувати рівень своєї професійної підготовки. Учитель сьогодні – це не тільки вузький предметник, а всебічно розвинена особистість, яка глибоко усвідомлює місце і роль освітніх процесів у розвитку світового духовного простору в його культурно-історичних, національних, суспільних та індивідуальних формах, поєднує глибокі фундаментальні теоретичні знання з їх практичним упровадженням. Отже, розвиток освіти в сучасних умовах вимагає підготовки такого фахівця, який уміє поєднувати навчання з гармонійним духовним вихованням особистості: не тільки готовність навчати, але й уміння спрямувати свою діяльність на формування духовного світу учня, здатного бачити й розуміти красу в довідлі, тобто естетично сприймати світ у його неповторності. Працювати й творити за законами краси сьогодні визначається одним із критеріїв ефективності підготовки майбутніх педагогів до професійної діяльності.

Підготовка і професійне становлення майбутніх учителів початкових класів мають спиратися на ті науково-педагогічні дослідження, в яких розкриваються процеси формування світоглядних позицій педагога. У першу чергу, це – твори класиків педагогіки – К.Ушинського, А.Макаренка, В.Сухомлинського, в яких утверджується ідея виховання вчителя високої духовної і професійної культури, гуманіста, творчої особистості, здатності перетворювати себе і світ. Суттєвий інтерес для нашого дослідження становлять праці, де розглядаються принципи підготовки учителя, вдосконалення сутнісних основ професійної педагогічної освіти (С.Гончаренко, І.Зязюн, Л.Коваль, М.Лещенко, Н.Ничкало, В.Орлов, О.Савченко, С.Сисоєва, О.Сухомлинська); коригується спрямованість навчання на формування творчої особистості, на своєрідність її індивідуальних проявів (В.Звягінський, О.Кульчицька, В.Радкіна, В.Рибалка, В.Швірка).

У вищих педагогічних навчальних закладах проблема професійного становлення майбутніх учителів початкових класів і підготовки їх до художньо-естетичного виховання школярів є предметом вивчення на методологічному, теоретичному та експериментальному рівнях. На методологічному й теоретичному рівнях вона тісно пов'язана, передусім, з вирішенням проблеми необхідності принципів змін в освіті. Нормативні характеристики, стандарти професійної підготовки і професійного становлення повинні відповідати тим засадам, які будуть закладені в теорію і практику художньо-естетичної освіти.

У широкому розумінні теоретичні засади професійного становлення вчителів початкових класів і підготовки їх до художньо-естетичного виховання – це сукупність понять і уявлень про естетичну та художньо-педагогічну діяльність; у вузькому – система знань про індивідуальні та особистісні якості фахівця на певних етапах його професійної підготовки і розвитку, шляхи вирішення проблем, що виникають у ході професійного становлення та способи їх подолання [2, с.15].

Мистецтво має особливу значущість у процесі художньо-естетичного виховання учнів початкових класів, бо його твори вивляють конкретно-чуттєву образність, наочність, яскравість, виразність. Воно є могутнім засобом виховання людини, оскільки поширює межі сфери людського спілкування за рахунок нової форми. Отже, у процесі художньо-естетичного виховання учнів слід врахувати такі функції мистецтва, як пізнавальна, естетична, гедоністична, аксіологічна, комунікативна, соціальна, семіотична, світоглядна [4, с.8].

Специфічною особливістю мистецтва є мислення в образах, умовність, асоціативність, метафоричність та ін., що має безпосереднє відношення до вчителя початкових класів, який повинен відтворити це на вербальному рівні.

Спираючись на визначення естетичного виховання в наукових працях (В.Бутенко, М.Киященко, Л.Коваль, Г.Кутузова, Л.Масол, Г.Петрова, Г.Шевченко) та спостерігаючи їхні філософські й психолого-педагогічні тенденції, ми розглядаємо естетичне виховання майбутнього вчителя початкових класів засобами мистецтва як послідовну взаємодію суб'єктів виховання в процесі художньо-естетичного пізнання й різноманітної мистецтвознавчої та мовної діяльності, спрямованих на прояв художньо-естетичних інтересів, потреб та ціннісних орієнтацій; нагромадження художньо-естетичного досвіду, реалізацію самостійних творчих можливостей, що визначають естетичне ставлення до мистецтва та дійсності. Таке сприймання процесу художньо-естетичного виховання дозволяє робити більш досконалим розвиток естетичних переживань, естетичної оцінки та естетичних суджень.

До найбільш значущих функцій художньо-естетичного виховання варто віднести пізнавально-освітню, розвивальну, організаційно-педагогічну, культурно-соціальну, психологічну. Теоретичний аналіз (І.Зязюн, Б.Лихачов, Г.Падалка, Г.Шевченко) та експертна оцінка складових естетичної вихованості зумовили такі її компоненти: освітній, емотивний, професійно-педагогічний, естетико-філологічний і соціокультурний [4].

До критеріїв художньо-естетичної вихованості майбутніх учителів початкових класів варто віднести: широту естетичних інтересів, зокрема у сфері мистецтва; здатність визначати роль твору мистецтва в ситуації діалогу культур; наявність відповідної системи естетичних ціннісних орієнтацій; уміння адекватно оцінювати художній твір; навички використання набутих знань у самостійній художньо-творчій діяльності; уміння репрезентувати смислові й художні особливості твору відповідно до кращих зразків мистецтва [4].

Естетичне виховання студентів може здійснюватися й у некерованому потоці випадкових стосунків у структурі вищого педагогічного навчального закладу, однак ми вважаємо, що естетична особистість повніше й ефективніше формується в спеціально створеній системі, під якою розуміємо "сукупність послідовних, взаємозалежних, керованих викладачем естетичних впливів на учнів як засобами мистецтва, так і самим життям, що сприяють формуванню естетичних потреб, почуттів, художніх смаків і поглядів" (В.Шацька) [за 4].

Естетичне виховання – це складова частина виховного процесу, яка безпосередньо спрямована на формування й виховання естетичних смаків, суджень, художніх здібностей особистості; на розвиток її здатності сприймати й перетворювати дійсність за законами краси в усіх сферах діяльності. Естетичне виховання спрямоване насамперед на виховання в людини гуманістичних якостей, інтересів і любові до життя в його різноманітних проявах [1, с. 119].

Художнє виховання – складова частина естетичного виховання; формування засобами мистецтва естетичного сприймання, розвиток художньо-естетичних здібностей людини в різноманітних галузях мистецтва, потреби вносити в життя прекрасне. Метою художнього виховання є розвиток інтересу до мистецтва, формування в людини вміння сприймати, розуміти та оцінювати твори мистецтва, естетичної свідомості (смаків, поглядів, потреб). Художнє виховання здійснюється в родині, дошкільних закладах, у загальноосвітніх закладах, у позашкільних, культурно-освітніх закладах, у художній самодіяльності [1, с. 354].

Оскільки предметом нашого теоретичного дослідження є категорія „художньо-естетичне виховання”, то виникає потреба у визначенні цієї наукової дефініції. Співставивши два поняття „естетичне виховання” та „художнє виховання”, мусимо зазначити, що, на нашу думку, художньо-естетичне виховання – це складова частина навчально-виховного процесу, спрямована на формування естетичних почуттів, формування засобами мистецтва естетичного сприймання, а також розвиток художньо-творчих здібностей особистості в різноманітних галузях мистецтва.

На нашу думку, професійне становлення майбутніх учителів початкових класів та підготовка їх до художньо-естетичного виховання школярів повинно бути представлене як:

- виникнення в особистості нових професійних якостей, що необхідних для здійснення художньо-естетичного виховання;
- психолого-педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів початкових класів до художньо-естетичного виховання як ситуація об'єктивно-реального розвитку, коли вже є ознаки новостворених професійних якостей, але художньо-естетична та педагогічна діяльність ще не набула досконалості;
- рух до розв'язання суперечностей між існуючими рефлексивними уявленнями, способами мислення, знаннями, вміннями і навичками художньо-естетичного виховання та досвідом їхньої

реалізації на практиці, між минулим досвідом особистісного розвитку (набуття знань, педагогічної техніки, умінь і навичок у педагогічній галузі) і розвиток педагогічної майстерності, професійної культури; між двома етапами усвідомлення власного «Я»: «Я - студент», який оволодіває педагогічною професією, і «Я - вчитель».

Поняття «професіоналізм» відображає суттєві властивості і відношення провідних категорій професійної педагогіки, зокрема категорії знання. На відміну від інформативних знань, знання методів художньо-естетичного виховання, вміння і навички спілкуватися з мистецтвом, орієнтація у художньо-педагогічних ситуаціях піддається рефлексії.

Професійний досвід формується у процесі діяльності: він є результатом минулої діяльності і розвитку професійної свідомості, а також відправною точкою для подальшого професійного становлення і саморозвитку. Досвід, як феномен і структурна одиниця професійного становлення, разом із знаннями, становить предмет професійної рефлексії і є основою формування професійної свідомості.

У професійному становленні майбутніх учителів початкових класів і підготовки їх до художньо-естетичного виховання школярів важливим є формування особистої позиції: установки, ставлення до професійної художньо-естетичної діяльності, мистецтва, учнів, самого себе.

В основу професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів початкових класів до художньо-естетичного виховання повинен бути покладений процес розвитку художньо-педагогічної свідомості фахівця, оволодіння основними видами професійної рефлексії, на яких ґрунтується розуміння власного ставлення, почуттів і думок щодо мистецтва, його конкретних жанрів, стилів, художніх творів. Розвиток системи художньо-педагогічної освіти та художньо-естетичного виховання учнів початкових класів на гуманістичних засадах потребує створення технологій професійного становлення особистості майбутнього фахівця, які стануть основою науково-методичного забезпечення процесу професійної підготовки.

Література:

1. *Гончаренко С.* Український педагогічний словник. – Київ: Либідь, 1997. – 376 с.
2. *Орлов В.Ф.* Теоретичні та методичні засади професійного становлення майбутніх учителів мистецьких дисциплін / Автореф. дис. ... докт. пед. наук: 13.00.04. – К., 2004. – 44 с.
3. *Радкіна В.Ф.* Формування художньо-естетичного смаку як професійної якості майбутнього учителя / Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. – Одеса, 2004. – 21 с.
4. *Швирка В.М.* Естетичне виховання майбутнього вчителя-філолога засобами мистецтва / Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. – Луганськ, 2003. – 21с.

УДК 78+371.13+378

Пушкар Л.В.

МУЗИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ: КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД

В статье рассматривается проблема применения компетентностного подхода в профессиональной подготовке будущих учителей; предлагается классификация музыкальных компетенций, формирование которых усовершенствует профессиональную подготовку студентов педагогических университетов.

Ключевые слова: подготовка учителей, компетентностный подход, музыкальные компетенции.

Серед важливих умов модернізації вищої освіти в Україні підготовка педагогічних кадрів займає чільне місце. У Національній доктрині розвитку освіти проголошується, що держава має забезпечувати „підготовку висококваліфікованих спеціалістів, здатних до творчої праці, професійного розвитку...” [5]. Останнім часом намітилася тенденція на зміну орієнтирів у формуванні змісту професійної підготовки майбутніх учителів з інформаційного підходу на компетентнісний, який стає підґрунтям нових стандартів освіти. У них підсумкові вимоги до випускника навчальних закладів різного рівня акредитації повинні бути представлені переліком компетенцій, ступінь сформованості яких визначає здатність майбутнього вчителя до виконання різних видів діяльності.

У сучасних педагогічних дослідженнях широко обговорюється проблема необхідності запровадження компетентнісного підходу в підготовку студентів педагогічних університетів (А.Л.Андрєєв, В.М.Антипова, І.Г.Єрмаков, І.О.Зимня, В.В.Краєвський, О.С.Пропоров, О.М.Семенов,